

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**ULOGA SEKSUALNOG SAMOPOIMANJA
U OBJAŠNJENJU POVEZANOSTI RODNIH ULOGA
I SEKSUALNOG ZADOVOLJSTVA ŽENA**

Diplomski rad

Josipa Mrla

Mentor: *Dr. sc.* Tanja Jurin

Zagreb, 2016.

Sadržaj

Uvod	1
Seksualno samopoimanje.....	1
Seksualno zadovoljstvo.....	4
Rodne uloge	5
Cilj	9
Problemi.....	9
Hipoteze	9
Metoda	10
Sudionici	10
Instrumenti.....	11
Postupak	13
Rezultati.....	15
Rasprava	18
Zaključak	25
Literatura	26

Naslov: Uloga seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti rodni uloga i seksualnog zadovoljstva žena

Josipa Mrla

Ovo se istraživanje bavi ispitivanjem odnosa seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva heteroseksualni i neheteroseksualni žena. U *online* istraživanju je sudjelovalo 1099 seksualno aktivni žena od 18 do 45 godina koje su dale odgovore na upitničke mjere (seksualno zadovoljstvo, seksualno samopoimanje i rodne uloge), te na sociodemografska obilježja.

Potvrđena je značajna korelacija seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva. Žene s pozitivnijim seksualnim samopoimanjem, neovisno o seksualnoj orijentaciji, izvještavaju o višoj razini seksualnog zadovoljstva. Kao što je i očekivano, maskulinitet i femininitet su pozitivno povezane sa seksualnim samopoimanjem. Također, maskulinitet i femininitet su pozitivno povezane sa seksualnim zadovoljstvom. S porastom maskuliniteta, odnosno femininiteta, žene izvještavaju o većoj razini seksualnog zadovoljstva i imaju pozitivnije seksualno samopoimanje, neovisno o seksualnoj orijentaciji. Provedenom hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđen je potpuni medijacijski učinak seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti maskuliniteta i femininiteta i seksualnog zadovoljstva žena, uz kontrolu sociodemografskih varijabli, neovisno o seksualnoj orijentaciji. Osim seksualnog samopoimanja, značajnim prediktorima seksualnog zadovoljstva žena pokazali su se dob i socioekonomski status. Rezultati su raspravljeni uz implikacije i smjernice za buduća istraživanja.

Ključne riječi: seksualno samopoimanje, seksualno zadovoljstvo žena, rodne uloge, maskulinitet, femininitet

The role of sexual self-schema in explaining the relationship between gender roles and sexual satisfaction in women

The aim of the present study was to investigate the relationship between sexual self-schema, gender roles and sexual satisfaction in heterosexual and nonheterosexual women. 1099 sexually-active women aged 18-45 have participated in online research. The participants have self-rated their sexual satisfaction, sexual self-schema, gender roles and sociodemographic characteristics.

Results have shown a significant correlation between sexual self-schema and sexual satisfaction on both samples. Women with positive sexual self-schema reported higher levels of sexual satisfaction. Also, as expected, there was a significant positive correlation between gender roles and sexual self-schema. We found a significant positive correlation between masculinity, femininity and sexual satisfaction. Women who scored higher on scales measuring masculinity and femininity, also scored higher on the scale of sexual satisfaction and on the scale of positive sexual self-schema. Therefore, we confirmed the first hypothesis of this study. Results of hierarchical regression analysis have shown a significant mediation effect of sexual self-schema on the relationship between gender roles, masculinity and femininity, and sexual satisfaction, in both samples, while controlling for the sociodemographic variables. This confirmed the second hypothesis of the study. Except for sexual self-schema, age and socioeconomic status were shown to be significant predictors of sexual satisfaction, in both samples. Results are discussed with regard to implications and directions for future research.

Key words: sexual self-schema, women's sexual satisfaction, gender roles, masculinity, femininity

Uvod

Seksualnost je složeni fenomen, definiran brojnim povezanostima s kognitivnim, afektivnim, odnosnim i sociokulturalnim varijablama (Ackerman, 1995). Iznenadujuće je da je kognitivno interpretiranje vlastite seksualnosti relativno slabo istraženo (Simon i Gagnon, 1987; Whalen i Roth, 1987, Andersen i Cyranowski, 1994; prema Bezinović, Bunjac i Repe, 1994), te mu se istraživačka praksa posvećuje tek nakon pionirskih radova Andersenove i Cyranowske (1994). Taj pravac istraživanja koristi pristup socijalne kognicije ili kognitivni pristup socijalnoj psihologiji, konceptualnu razinu analize koja objašnjava povezanost ljudske misli i socijalnog ponašanja polazeći od kognitivnih struktura i procesa (Aronson, Wilson i Akert, 2005). Kako bi organizirao svoje znanje o socijalnom svijetu vezano uz neku temu ili područje, pojedinac koristi mentalne strukture, tzv. *scheme*- o sebi, o drugima, o događajima, i dr. (Fiske i Taylor, 2013). *Self-schema*, pojam o sebi, ili samopoimanje je "skup kognitivnih generalizacija o samome sebi, izvedenih iz prošlih iskustava, koje organiziraju i usmjeravaju procesiranje informacija sadržanih u vlastitim socijalnim iskustvima" (Markus, 1977).

Prema Markusovom radu o općem samopoimanju, čija je višefaktorska struktura prepoznata u kasnijim istraživanjima (Carver i Scheier, 1981; Epstein, 1980; prema Kočak, 2009), Andersen i Cyranowski (1994) pretpostavljaju seksualnu komponentu u općem samopoimanju i uvode koncept *seksualnog samopoimanja* u istraživačku praksu. Analogno izvornoj definiciji samopoimanja, *seksualno samopoimanje* definirano je kao "skup kognitivnih generalizacija o seksualnim aspektima nas samih. Seksualno samopoimanje nastalo je iz prošlih iskustava, manifestira se u trenutnim doživljajima, utječe na procesiranje seksualno relevantnih socijalnih informacija i vodi seksualno ponašanje" (Andersen i Cyranowski, 1994; str. 1092.). Andersen i Cyranowski (1994) su prve istraživačice koje su definirale i ispitivale seksualno samopoimanje kod žena i muškaraca. U razvoju instrumenata za mjerenje seksualnog samopoimanja žena i muškaraca koristile su pristup s dugom i uspješnom tradicijom u području psihologije ličnosti (Goldberg, 1993). Pristup slijedi leksičku hipotezu po kojoj se najvažnije individualne razlike u ljudskim

transakcijama enkodiraju u lingvističkom repertoaru pojedinca (Bezinović i sur., 1994).

Struktura seksualnog samopoimanja žena i muškaraca se razlikuje, što treba imati na umu prilikom ispitivanja konstrukta. U osnovi seksualnog samopoimanja žena, kako ga konceptualiziraju autorice, dvije su međusobno neovisne dimenzije: pozitivna dimenzija dvofaktorske strukture (čine je faktori *strastvenost-romantičnost* i *otvorenost-direktnost*) i negativna dimenzija jednofaktorske strukture (čini je faktor *konzervativnost-sramežljivost*). Seksualno samopoimanje žena je, stoga, sklonost prema doživljavanju strastveno-romantičnih emocija i bihevioralnoj otvorenosti prema seksualnom iskustvu (Andersen i Cyranowski, 1994). Ovisno o rezultatima na pozitivnim i negativnim dimenzijama seksualnog samopoimanja, žene su kategorizirane u jednu od četiri skupina seksualnog samopoimanja: *pozitivnu, negativnu, koshematičnu i ashematičnu* skupinu.

Žene s pozitivnim seksualnim samopoimanjem ostvaruju visok rezultat na pozitivnoj i nizak rezultat na negativnoj dimenziji seksualnog samopoimanja te općenito imaju pozitivan pogled na sebe kao seksualno biće. Emocionalno su romantične i strastvene, dok su bihevioralno otvorene za seksualna iskustva i odnose. Također, izvještavaju o većoj seksualnoj želji i većoj pobuđenosti tijekom seksualnih aktivnosti. Liberalnih su stavova o seksu i imaju tendenciju za istraživanjem širokog raspona seksualnih aktivnosti, te u prosjeku veći broj seksualnih partnera i neobaveznih seksualnih odnosa (Andersen i Cyranowski, 1994).

Za razliku od njih, žene s negativnim seksualnim samopoimanjem ostvaruju nizak rezultat na pozitivnoj i visok rezultat na negativnoj dimenziji seksualnog samopoimanja. One imaju niži stupanj pobuđenosti i opisuju sebe hladno, neromantično i emocionalno inhibirano seksualno biće. Tijekom seksualnih aktivnosti su bihevioralno inhibirane, doživljavaju negativne emocije, porast anksioznosti i strah od odbacivanja. Negativnijih su i konzervativnijih stavova o seksu, obuzete sobom i smanjenog samopouzdanja, osjećaju se posramljeno u seksualnom kontekstu (Andersen i Cyranowski, 1994).

Žene koshematičnog seksualnog samopoimanja ostvaruju visok rezultat i na pozitivnoj i na negativnoj dimenziji dimenziji seksualnog samopoimanja, što znači da imaju međusobno konfliktne poglede na vlastitu seksualnost. Primjerice, izvještavaju o visokoj pobuđenosti i u prosjeku imaju veći broj seksualnih partnera tijekom života, ali

istovremeno osjećaju snažnu anksioznost tijekom seksualnih aktivnosti (Andersen i Cyranowski, 1994).

Žene ashematičnog seksualnog samopoimanja ostvaruju nizak rezultat i na pozitivnoj i na negativnoj dimenziji seksualnog samopoimanja. Iako za njih seksualnost nije averzivna, seksualne podražaje ne evaluiraju pozitivno. Nemaju tendenciju ulaska u seksualne odnose, izvještavaju o niskoj razini seksualne želje, malom broju romantičnih ili seksualnih iskustava i visokom izbjegavanju seksualnih aktivnosti (Andersen i Cyranowski, 1994).

Andersen i Cyranowski (1994), i kasniji istraživači (npr. Wiederman i Hurst, 1997; Cyranowski i Espindle, 1999; Aarestad, 2000; Pornchaikate, 2003; Meston, Hellini i Heiman, 2006, i dr.) detaljnije istražuju predloženi koncept. Pozitivno seksualno samopoimanje pokazalo se povezano sa sigurnim stilom privrženosti (Andersen i Cyranowski, 1998), većim brojem seksualnih partnera, tendencijom prema zaljubljivanju i ostajanju u romantičnim vezama (Andersen, Cyranowski i Espindle, 1999). Nadalje, utvrđena je i povezanost pozitivnog seksualnog samopoimanja s tjelesnim i seksualnim samopouzdanjem, seksualnom pobuđenošću i sposobnošću doživljavanja orgazma, na uzorku žena s ozljedom leđne moždine (Davidov, 2006). Aarestad (2000) navodi da je pozitivno seksualno samopoimanje i kod žena i kod muškaraca povezano s intenzivnijim ljubavnim iskustvima u partnerskim odnosima i većom kvalitetom veze, čak i kad se kontrolira utjecaj iskustava prošlih veza i stilova privrženosti. Nadalje, pozitivno seksualno samopoimanje pokazalo se značajnim prediktorom seksualne responzivnosti žena s različitim kroničnim tjelesnim poremećajima: kod žena koje boluju od ginekoloških karcinoma (Andersen, Woods i Copeland, 1997), karcinoma dojke (Ganz, Desmond, Belin, Meyerowitzand i Rowland, 1999) i vaginizma (Reissing, Binik, Khalif, Cohen i Amsel, 2003). S druge strane, negativno seksualno samopoimanje prediktor je razvoja seksualnih disfunkcija (Yurek, 1997), povezano je s brigama oko vlastitog izgleda (Wiederman i Hurst, 1997), sa seksualnom krivnjom žena (Abdolsalehi-Najafi i Beckman, 2013), negativnim seksualnim iskustvima i rizičnim seksualnim ponašanjima (Pornchaikate, 2003). Također, negativno seksualno samopoimanje ima medijacijski učinak u smanjenom seksualnom zadovoljstvu žena s poviješću seksualnog zlostavljanja (Rellini i Meston, 2011). Treba napomenuti kako nedostaje recentnijih istraživanja koja bi pomogla u

razumijevanju čimbenika koji sudjeluju u razvoju seksualnog samopoimanja. Također, dosadašnja istraživanja seksualnog samopoimanja žena uključivala su isključivo heteroseksualne uzorke, zbog čega je konstrukt potrebno provjeriti i na neheteroseksualnim uzorcima. Ta perspektiva može pružiti detaljniji uvid u razumijevanje seksualnog samopoimanja, zbog mogućih razlika između heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena. Naime, neheteroseksualnu populaciju obilježavaju specifične prakse i navike (Schreurs, 1993.; Hurlbert i Apt, 1993.; Blumstein i Schwartz, 1989.; prema Štulhofer, Gregurović i Štulhofer, 2003).

Važnost seksualnog samopoimanja ogleda se i u nalazu da je ono, barem kod heteroseksualne populacije, prediktor seksualnog zadovoljstva (Koçak, 2009), jednog od najčešćih indikatora optimalnog seksualnog funkcioniranja (Byers, Demmons i Lawrance, 1998).

Seksualno zadovoljstvo je subjektivna procjena pozitivnih i negativnih aspekata seksualnih aktivnosti pojedinca (Štulhofer i sur., 2003). Oblikovano je interakcijama čimbenika na razini pojedinca, razini interpersonalnih odnosa i sociokulturalnoj razini (Carpenter, Nathanson i Kim, 2009.) Pri tom ključni faktori na razini pojedinca uključuju osobnu seksualnu povijest, zdravstveno stanje, medicinske zahvate, i dr. Ključni faktori na razini odnosa uključuju tip, kvalitetu i trajanje odnosa, partnerovo zdravlje i dostupnost, obrasce seksualnog ponašanja i dr. Kulturni aspekt seksualnosti se odnosi na široko rasprostranjena uvjerenja i očekivanja vezana uz seksualnost (Carpenter i sur., 2009).

Sociokulturalni čimbenici koji oblikuju seksualno zadovoljstvo iznimno su važni, s obzirom da je odnos prema vlastitoj seksualnosti i njeno iskazivanje kod ljudi "gotovo posve definirano socijalnim normama i običajima" (Bezinović i sur., 1994; str. 1.). Prema tome, ljudska se seksualnost može promatrati i kao "socijalno konstruiran skup ponašanja i kognitivnih interpretacija tog ponašanja" (Bezinović i sur., 1994, str. 1.). Razumijevanje sociokulturalnih čimbenika je jedan od temeljnih zadataka u istraživanju seksualnosti (Štulhofer i sur. 2003), što se posebno ističe u području ženske seksualnosti. Naime, stavovi o intimnosti i seksualnom moralu značajno su povezani sa seksualnim zadovoljstvom žena, ali ne i muškaraca (Štulhofer i sur. 2003).

O utjecaju sociokulturalnih čimbenika u oblikovanju seksualnosti govore i Simon i Gagnon (1974) u konceptualizaciji *teorije seksualnih skripta*, 1973. godine. Teorija kaže da su seksualni odnosi naučene reakcije koje slijede predvidljive obrasce, "skripte". Poput glumaca u kazalištu, pojedinci slijede internalizirane skripte prilikom izvođenja "*seksualnog scenarija*". Seksualne skripte se formiraju kod pojedinca kroz proces učenja kulturalnih normi (Simon i Gagnon, 1974). Ključni aspekt teorije seksualnih skripta su rodne uloge, jer se smatra da utječu na interakciju među partnerima - kulturalno uvjetovane skripte muškarcu pripisuju tradicionalnu ulogu inicijatora seksualne aktivnosti, a ženi tradicionalnu sumbisivnu ulogu (Wiederman, 2005).

Rodne uloge su skup očekivanja o ponašanju žena i muškaraca (Myers, 1993; prema Jugović, 2004) - iz perspektive socijalne psihologije one su kulturološki i socijalno propisana ponašanja dodijeljena muškarcima i ženama unutar određenog kulturalno-povijesnog konteksta (Spence, Deaux i Helmreich, 1985). Iz perspektive psihologije ličnosti, rodne uloge se manifestiraju u psihološkim karakteristikama femininosti i maskulinnosti, u poimanju pojedinca ženstvenim, odnosno muževnim (Deaux i LaFrance, 1998). Ukoliko se na maskulinnost i femininnost gleda kao osobine ličnosti, opravdano je i korištenje dihotomije instrumentalnost – ekspresivnost, koju su predložili Parson i Bales (Helmreich i Spence, 1979). Instrumentalnost podrazumijeva skup osobina ličnosti tradicionalno povezanih s maskulinom rodnom ulogom (npr. nezavisnost, samopouzdanost, asertivnost), a ekspresivnost skup osobina ličnosti tradicionalno povezanih s femininom rodnom ulogom (npr. nježnost, blagost, osjetljivost na potrebe drugih), (Hermann i Betz, 2004).

Prvotni jednodimenzionalni pristup konceptualiziranja i mjerenja rodnihi uloga zamijenjen je dvodimenzionalnom konceptualizacijom, prema kojoj su maskulinnost i femininnost dvije odvojene dimenzije koje nisu međusobno isključive (Hoffman, 2001). Svaki je pojedinac smješten na dvodimenzionalni prostor rodnihi uloga ovisno o izražennosti maskulinnosti, odnosno femininnosti. Istovremeno posjedovanje maskulinihi i femininihi osobina dobiva naziv *androgenost*. Androgenost postaje alternativa dotadašnjem rodno tipiziranom kriteriju normalnosti (Marušić, 1994). Unutar dvodimenzionalne konceptualizacije rodnihi uloga 1974. Bem razvija *BSRI*, *Bemičin*

inventar rodne uloge (Bem's Sex Role Inventory), dosad najkorišteniji mjerni instrument za ispitivanje maskulinnosti i femininnosti.

Dvodimenzionalna koncepcija rodnnih uloga u narednnim je godinama bila nerijetko kritizirana, te je uslijedilo niz istraživanja koja su je nastojala ispitati. Iz njih proizlaze tri teorijska modela o odnosu maskulinnosti i femininnosti: model androginosti, model maskulinnosti i diferencirani aditivni model androginosti (Katalenić, 2008). Pojedini modeli različito definiraju kriterij psihičkog zdravlja. Model androginosti ideal psihičkog zdravlja pronalazi u istovremenom posjedovanju maskulnnih i feminnnih osobina (Bem, 1975). S druge strane, model maskulinnosti, koji proizlazi iz nalaza istraživanja Taylora i Halla (1982, prema Katalenić, 2008), pokazuje da je maskulnnost u većoj mjeri nego feminnnost povezana s mjerama psihološkog zdravlja (Katalenić, 2008). Konačno, prema diferenciranom aditivnom modelu androginosti (Marsh, 1987), maskulnnost je prediktivnija za varijable povezane s instrumentalnošću, usmjerene na zadatak, dok je feminnnost prediktivnija za varijable u interpersonalnom području.

Utjecaj rodnnih uloga ogleda se u različitim aspektima seksualnosti, primjerice, u odabiru seksualnnih poza koje muškarci i žene smatraju prikladnnim tijekom seksualnog odnosa (Hyde, Delamater i Byers, 2013). Wiederman (2005) naglašava rodnu podijeljenost koju tradicionalne seksualne skripte imaju, pripisujući muškarcu ulogu inicijatora seksualne aktivnosti, a ženi tradicionalnu sumbisivnu ulogu. Te razlike perpetuiraju različiti agensi socijalizacije: primjerice, mediji, prikazima seksualnnih sadržaja u kojima asertivni muškarci dominiraju nad pasivnnim i submisivnnim ženama (Rutter i Schwartz, 2000). U konačnici, takvi prikazi imaju funkciju osnaživanja rodnnog stereotipiziranja u području seksualnosti (Hogg i Turner, 1987). Žena koja se snažno komformira s feminnnom rodnom ulogom pasivnosti može osjećati da ne bi trebala inicirati seks ili preuzeti aktivnu ulogu u seksualnom odnosu. Osim toga, uvjerenje o pasivnosti je kod žena povezano s problemima s postizanjem orgazma (Barbach, 1975.; prema Hyde i sur., 2013). Istraživanja upućuju da je u području muške seksualnosti pritisak da se udovolji rodnnim normama još i veći, u vidu "kažnjavanja" visoke ekspresivnosti, te da kao takav može negativno utjecati na muškarčevu subjektivnu dobrobit (Brooks, 1995). Općenito, usvajanje maskulne ili feminine uloge, kulturne

definicije muškosti i ženstvenosti, može blokirati spontanu i zdravu seksualnost muškaraca i žena (Fracher i Kimmel, 1987).

Uslijed navedene opasnosti od blokiranja spontane i zdrave seksualnosti rodnim tipiziranjem, očekuje se da je ličnost oslobođena od tradicionalne podjele ekspresivnih i instrumentalnih osobina između rodova povezana s pozitivnim seksualnim samopoimanjem. Prema diferenciranom androginom modelu, pretpostavlja se da su i visoko izražena maskulinitet, kao i visoko izražena femininitet, povezane s pozitivnim seksualnim samopoimanjem, zato što pozitivno seksualno samopoimanje žene uključuje varijable oba područja, i instrumentalnog, i interpersonalnog. Ta je pretpostavka suprotna većini dosadašnjih istraživanja (npr. Sanchez, 2004), koja izvještavaju da je maskulinitet povezana s pozitivnim seksualnim samopoimanjem više nego femininitet. Smatra se da je femininitet kod žena povezana s pozitivnim seksualnim samopoimanjem, jer uključuje faktore poput veće ugodnosti, društvenosti, dobivanja podrške od strane bračnog partnera, traženja socijalne podrške, a koji mogu biti usko povezani s nekim odrednicama pozitivnog seksualnog samopoimanja (ugodnosti, topline, romantičnosti, strastvenosti, i dr.). Jednako tako, pretpostavlja se da je i visoka maskulinitet kod žena povezana s razvojem pozitivnog seksualnog samopoimanja, jer uključuje faktore poput visokog samopoštovanja, niske razine depresije i anksioznosti, koji mogu biti usko vezani uz pozitivno seksualno samopoimanje (direktnost, iskusnost, otvorenost, i dr.), kao i zaštitni čimbenik od razvoja negativnog seksualnog samopoimanja (anksioznosti, krivnje, srama i dr.).

S obzirom da je pozitivno seksualno samopoimanje važan prediktor seksualnog zadovoljstva, maskulinitet i femininitet bi, utjecajem na pozitivno seksualno samopoimanje, mogle pridonositi i seksualnom zadovoljstvu. Drugim riječima, pretpostavlja se medijacijski učinak seksualnog samopoimanja na povezanost rodnih uloga i seksualnog zadovoljstva. Medijator je varijabla koja posreduje u odnosu između dvije druge varijable i ukazuje na to kojim se procesima određeni učinak javlja (Baron i Kenny, 1986). Naime, ukoliko postoji povezanost rodnih uloga i seksualnog zadovoljstva, na što upućuju dosadašnja istraživanja, nije razjašnjeno koji su procesi u osnovi te povezanosti. Navedeni medijacijski učinak dosad nije ispitivan, ali širina

utjecaja konstrukta samopoimanja na seksualno funkcioniranje upućuje na moguću ulogu i u posredovanju te povezanosti.

Ipak, da bi se utvrdio pretpostavljeni medijacijski učinak, potrebno je ispitati i odnos rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, koji u dosadašnjim istraživanjima nije posve razjašnjen. Dio istraživanja, suprotno našim pretpostavkama, navodi da usvajanje maskulinih crta ličnosti potiče maskulini obrazac seksualnih ponašanja i kod žena i kod muškaraca (primjerice veća frekvencija seksualnih iskustava, Leary i Snell, 1988), dok je usvajanje feminine rodne uloge povezano s manjim seksualnim zadovoljstvom (Kimlicka i sur., 1983; Obstfeld, Lupfer i Lupfer, 1985). S druge strane, Marchese (1992) pronalazi negativnu povezanost maskuliniteta i seksualnog zadovoljstva, a pozitivnu povezanost femininosti i seksualnog zadovoljstva kod žena. Kirkpatrick (1980) nije pronašla povezanost femininosti i seksualnog zadovoljstva. Ipak, dio istraživanja iznosi zaključke koji su u skladu s našim pretpostavkama, te je utvrđeno da androgini pojedinci (Rosenzweig i Dailey, 1989), kao i androgini parovi (Marchese, 1992), izvještavaju o najvećem seksualnom zadovoljstvu.

S obzirom na postojeće nekonzistentnosti u nalazima, ali i manjak istraživanja, potrebno je dodatno ispitati odnos rodni uloga i seksualnog zadovoljstva na ženama heteroseksualne i neheteroseksualne orijentacije. Također, važno je i istražiti jesu li rodne uloge povezane sa seksualnim zadovoljstvom žena i u današnjem postindustrijskom društvu, koje obilježava promjena rodni uloga (Twenge, 1997). Povrh toga, specifičnost uzorka ovog istraživanja posebice je zanimljiva za uvid u taj odnos, zbog toga što uvodi perspektivu tranzicijske zemlje, unutar koje još uvijek traje proces prelaska rodni uloga iz tradicionalnih u moderne (Brajdić-Vuković, Birkelund i Štulhofer, 2007).

Također, nijedno istraživanje, prema našim trenutačnim saznanjima, nije ispitivalo razlikuju li se povezanosti seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva s obzirom na seksualnu orijentaciju sudionika, zbog čega ti zaključci nisu poznati. U konačnici, nakon utvrđivanja pojedinačnih odnosa između varijabli, ispitat će se i postoji li pretpostavljeni medijacijski učinak seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, na oba poduzorka žena, što će pružiti uvid u detaljnije razumijevanje načina na koji su varijable međusobno povezane.

Cilj

Cilj ovog istraživanja je ispitati odnos između seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, na uzorku heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena.

Problemi

1. Utvrditi povezanosti seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva na uzorku heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena.

Hipoteze

- 1.1. Očekuje se pozitivna povezanost seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva.
 - 1.2. Očekuje se pozitivna povezanost rodni uloga, maskulnosti i feminosti, s varijablom seksualnog samopoimanja.
 - 1.3. Očekuje se pozitivna povezanost rodni uloga, maskulnosti i feminosti, s varijablom seksualnog zadovoljstva.
-
2. Utvrditi postoji li medijacijski učinak seksualnog samopoimanja na povezanost rodni uloga i seksualnog zadovoljstva kod heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena, uz kontrolu sociodemografskih varijabli (dob, veličina mjesta odrastanja, socioekonomski status, stupanj obrazovanja, važnost vjere u životu).

Hipoteze

- 2.1. Očekuje se djelomični ili potpuni medijacijski učinak seksualnog samopoimanja na povezanost rodni uloga i seksualnog zadovoljstva kod heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena, uz kontrolu sociodemografskih varijabli (dob, veličina mjesta odrastanja, socioekonomski status, stupanj obrazovanja, važnost vjere u životu).

Odnos ispitivanih varijabli na skupini heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena eksploratorne je prirode, stoga nije postavljena specifična hipoteza o razlikama između ispitivanih skupina.

Metoda

Sudionici

Ispitivanje je provedeno na prigodnom uzorku žena. Od ukupnog broja sudionica koje su pristupile *online* upitniku ($N=2103$), cjelovite rezultate dalo je njih $N=1359$. Od toga je 217 sudionica bilo seksualno neaktivno u posljednjih godinu dana (tj. nije imalo seksualnog partnera), zbog čega su isključene iz daljnje obrade. Također, iz daljnje obrade isključene su i žene starije od 45 godina zbog malog broja ($n=43$). Konačni uzorak sačinjavao je 1099 seksualno aktivnih žena u dobi od 18 do 45 godina, s prosjekom dobi $M=26.48$ godina ($SD=5.87$). Sociodemografska obilježja uzorka (stupanj obrazovanja, seksualna orijentacija i status veze) navedena su u tablici 1.

Tablica 1
Postotci i frekvencije sudionica za pojedine kategorije sociodemografskih varijabli
stupnja obrazovanja, seksualne orijentacije i statusa veze ($N=1099$)

Stupanj obrazovanja	Završena osnovna škola 0.5% ($n=5$)	Srednja stručna sprema 30.8% ($n=339$)	Prvostupnica 25.5% ($n=280$)	Viša stručna sprema 4.3% ($n=47$)	Visoka stručna sprema 38.9% ($n=428$)
Seksualna orijentacija	Isključivo heteroseksualna 63.2% ($n=695$)	Uglavnom heteroseksualna 24.4% ($n=268$)	Biseksualna 8.3% ($n=91$)	Uglavnom homoseksualna 2.5% ($n=27$)	Isključivo homoseksualna 1.6% ($n=18$)
Status veze	Nije u vezi 24.1% ($n=265$)	U vezi, živi odvojeno od partnera/ice 40.6% ($n=446$)	U vezi, živi s partnerom/icom 19.3% ($n=212$)	U braku 14.3% ($n=157$)	U životnom partnerstvu 1.7% ($n=19$)

Instrumenti

Sociodemografske varijable

Od sudionica se najprije tražilo da odgovore na neka pitanja o sociodemografskim obilježjima: najvišem postignutom stupnju obrazovanja, radnom statusu, veličini mjesta odrastanja, socioekonomskom statusu, važnosti vjere u životu. Seksualna orijentacija ispitana je jednom česticom (Kinsey, 1948) na kojoj su sudionici na ljestvici od 1 - 5 (1 - isključivo heteroseksualni, 2 - uglavnom heteroseksualni, 3 - biseksualni, 4 - uglavnom homoseksualni i 5 - isključivo homoseksualni) mogli označiti svoju seksualnu orijentaciju. U konačnici je varijabla dihotomizirana, na isključivo heteroseksualnu i neheteroseksualnu skupinu.

Razina seksualnog zadovoljstva ispitivana je *Novom skalom seksualnog zadovoljstva* (NSSZ), Štulhofer i Buško (2008). Instrument je temeljen na važnosti seksualnih aktivnosti, seksualne razmjene, seksualnih osjeta, seksualne usredotočenosti i emocionalne bliskosti. U osnovi seksualnog zadovoljstva dvije su međusobno povezane dimenzije: faktor usmjerenosti na sebe i faktor usmjerenosti na partnera/-icu i seksualne aktivnosti (Štulhofer i Buško, 2008). Svaka od dviju podljestvica sadrži 10 čestica. Zadatak sudionika je ocijeniti svoje zadovoljstvo u posljednjih godinu dana na pojedinoj čestici, na ljestvici od 1 do 5 (1 = nimalo zadovoljna, 2 = malo zadovoljna, 3 = osrednje zadovoljna, 4 = uglavnom zadovoljna i 5 = potpuno zadovoljna). Ukupni rezultat se dobiva zbrajanjem rezultata svih čestica, dok se rezultat za svaku dimenziju dobiva zbrajanjem rezultata čestica unutar svake podljestvice. Veći rezultat ukazuje na veće zadovoljstvo. Analize unutarnje konzistencije prilikom validacije ljestvice od strane autora (Buško i Štulhofer, 2008), pokazale su visoku pouzdanost rezultata na cjelovitoj ljestvici, kao i na pojedinoj podljestvici, neovisno o tipu uzorka, dobi, spolu i seksualnoj orijentaciji. I na našem je uzorku dobivena zadovoljavajuća pouzdanost Cronbach alpha $\alpha = .76$.

Ljestvica za procjenu seksualnog samopoimanja žena (Sexual Self-Schema Scale; Andersen i Cyranowski, 1994) korištena je za procjenu seksualnog samopoimanja

sudionica. Originalna ljestvica se sastoji od 50 čestica, od čega 26 čestica opisuje opće samopoimanje, dok se preostalih 26 čestica odnosi izravno na seksualnost. Za potrebe ovog istraživanja korišteno je 26 čestica, pridjeva koji opisuju pojedinca kao seksualno biće. Zadatak sudionica je ocijeniti stupanj slaganja sa svakim od pridjeva na ljestvici od 0 (uopće me ne opisuje) do 6 (u potpunosti me opisuje). Ljestvica se sastoji od tri faktora, dva faktora koji čine pozitivnu dimenziju (*strastveno-romantična, otvorena-direktna*), i jednog faktora koji čini negativnu dimenziju (*konzervativna-posramljena*), duž kojih se može opisati seksualno samopoimanje žene. Rezultat za pozitivnu dimenziju dobiva se zbrajanjem bodova ostvarenih na česticama faktora koji čine pozitivnu dimenziju, dok se rezultat za negativnu dimenziju dobiva zbrajanjem bodova ostvarenih na česticama faktora koji čine negativnu dimenziju. Viši rezultat na pozitivnoj dimenziji ukazuje na pozitivnije seksualno samopoimanje, dok viši rezultat na negativnoj dimenziji ukazuje na negativnije seksualno samopoimanje. Ukupni rezultat, koji smo koristili za potrebe ovog istraživanja, dobiva se razlikom rezultata na pozitivnoj dimenziji i rezultata na negativnoj dimenziji. Moguće je i sudionice podijeliti u četiri kategorije seksualnog samopoimanja, na temelju medijana rezultata na pozitivnoj dimenziji, odnosno negativnoj dimenziji.

Za potrebe istraživanja instrument je preveden na hrvatski jezik od strane dva nezavisna prevoditelja, a zatim su oba prijevoda ponovno prevedena na engleski jezik. Prikladnost prijevoda evaluirana je od strane dva nezavisna prevoditelja. Nakon toga je provedeno preliminarno istraživanje na 55 studentica prve godine diplomskog studija psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, koje su izvijestile o razumijevanju upute i svih čestica. Ovom metodom dodatno su korigirane dvije čestice (*arousable* - pobudljiva, u konačnom prijevodu - lako se uzbuđi; *straight-forward* - neposredna, u konačnom prijevodu - izravna), a zbog dobivene niske unutarnje pouzdanosti u preliminarnom istraživanju koja se pripisala nerazumijevanju nekih čestica uslijed nedostatka kontekstualne upute, izmijenjena je uputa za instrument dodatkom koji naglašava da se od sudionica traži da opišu sebe kao seksualno biće. Iako u originalom upitniku takve upute nema, i same autorice spominju mogućnost njene potrebe (Andersen i Cyranowski, 1998), koja se pokazala u preliminarnom istraživanju. U drugom preliminarnom istraživanju provedenom na novom uzorku od 51 studentice

druge godine diplomskog studija psihologije izračunata pouzdanost Cronbach alpha (α) je zadovoljavajuća i iznosi $\alpha=.72$.

Rodne uloge su ispitivane *Bemičinim inventarom rodnih uloga* (Bem's Sex Role Inventory – BSRI, Bem, 1975). Instrument se sastoji od ljestvice femininosti, ljestvice maskulinnosti i ljestvice socijalne poželjnosti. Ljestvica socijalne poželjnosti mjeri tendenciju socijalno poželjnog odgovaranja. Ljestvica maskulinnosti i ljestvica femininosti se sastoje od osobina odabranih na temelju procjene muškaraca i žena o tome koje su osobine socijalno poželjne za jedan, odnosno drugi spol. Svaka od ljestvica sadrži 20 čestica, što je ukupno 60 osobina. Zadatak sudionica je na ljestvici od 1 do 7 procijeniti za svaku od osobina u kolikoj ih mjeri opisuju (1- uopće me ne opisuje, 4- niti me opisuje, niti me ne opisuje, 7- u potpunosti me opisuje). Ukupni rezultat za svaku ljestvicu dobiva se zbrajanjem rezultata čestica unutar ljestvice. Moguće je i na temelju medijana na ljestvici femininosti, odnosno maskulinnosti, podijeliti sudionice u četiri rodne kategorije: a) nediferenciranu (niska maskulinnost, niska femininnost), b) femininu (niska maskulinnost, visoka femininnost), c) maskulinu (visoka maskulinnost, niska femininnost) i d) androginu (visoka maskulinnost, visoka femininnost). U ovom je istraživanju korišten ukupni rezultat za ljestvicu maskulinnosti te ukupni rezultat za ljestvicu femininnosti. Bem (1974) izvještava o Cronbach alpha (α) koeficijentu pouzdanosti za ljestvicu maskulinnosti od .86 te .80 za ljestvicu femininnosti. Postignuta je zadovoljavajuća pouzdanost tipa unutarnje konzistencije i u ovom istraživanju i to za obje ljestvice (maskulinnost $\alpha=.74$; femininnost $\alpha=.74$).

Postupak

Instrumenti su prilagođeni *online* metodi prikupljanja podataka, a zatim je istraživanje provedeno putem interneta (u studenome i prosincu 2015. godine), *online* programom na domeni surveymonkey.com. Prikupljanje podataka provedeno je tzv. metodom "snježne grude", tako da je poveznica do upitnika slana do sudionica putem *Facebooka* i *e-maila*, a sudionice su bile zamoljene i da je, ukoliko žele, proslijede poznanicama. S obzirom da je istraživanje tražilo od sudionica odgovore na pitanja

intimne prirode, u uputi je naglašeno da je osigurana anonimnost i povjerljivost dobivenih podataka. Također, sudionice se za sudjelovanje nastojalo motivirati navodeći važnost još neistraženih čimbenika koji bi mogli sudjelovati u objašnjenju ženske seksualnosti. Odgovori sudionica su obrađeni pomoću programa SPSS 20.0 nakon prikupljanja podataka.

Najprije je t - testovima za velike nezavisne uzorke ispitano postoje li razlike u rezultatima na ispitivanim varijablama između dva poduzorka. Nadalje su ispitani deskriptivno - statistički pokazatelji distribucija primijenjenih varijabli. Za utvrđivanje povezanosti između seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije među ispitivanim varijablama. U konačnici, provedena je hijerarhijska linearna regresija, kako bi se ispitao medijacijski učinak seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, uz kontrolu sociodemografskih varijabli (dob, veličina mjesta odrastanja, socioekonomski status, stupanj obrazovanja, važnost vjere u životu). U prvi blok hijerarhijske regresijske analize unesene su sociodemografske varijable, kako bi se kontrolirao njihov utjecaj u ispitivanju relativnog doprinosa maskuliniteti, femininosti i seksualnog samopoimanja u objašnjavanju seksualnog zadovoljstva. U drugi blok unesene su varijable rodni uloga: varijabla maskuliniteti i varijabla femininosti. U treći je blok unesena varijabla seksualnog samopoimanja.

Da bi se provjerilo je li seksualno samopoimanje (djelomičan) mehanizam kojim rodne uloge ostvaruju svoj utjecaj na seksualno zadovoljstvo, odnosno u statističkim terminima pretpostavljeni medijacijski učinak seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, provedena je medijacijska analiza. Testiranje medijacije odvija se u nekoliko koraka: nakon što se regresijskom analizom utvrdi značajan doprinos prediktora za objašnjavanje varijance kriterija, provjerava se značajnost doprinosa prediktora za objašnjenje varijance medijacijske varijable. U zadnjem koraku utvrđuje se je li nakon uvođenja medijacijske varijable u regresijsku jednadžbu inicijalni prediktor i dalje značajan za objašnjavanje varijance kriterija. Ukoliko se u prisustvu medijacijske varijable regresijski koeficijent prediktora smanji ili prestane biti značajan, postoji djelomična, odnosno potpuna medijacija. Kada se učinak prediktora u prisutstvu

medijatora značajno smanji, ali ostane značajan, govorimo o djelomičnoj medijaciji. Potpuna medijacija se javlja kada učinak prediktora na kriterij prestane biti značajan u prisustvu medijacijske varijable (Berger, 2003; Shrout i Bolger, 2002).

Rezultati

U tablici 2 (*Prilog A*) navedeni su osnovni deskriptivno - statistički pokazatelji distribucija primijenjenih varijabli, za heteroseksualne ($n=695$) i neheteroseksualne sudionice ($n=404$). Rezultati iz tablice ukazuju na male, ali značajne razlike među heteroseksualnim i neheteroseksualnim ženama. Dobiveno je da heteroseksualne žene izražavaju veće seksualno zadovoljstvo, ali imaju manje pozitivno seksualno samopoimanje u odnosu na neheteroseksualne žene. U daljnjoj obradi rezultati heteroseksualnih i neheteroseksualnih sudionica razmatrani su zasebno.

Kao što je vidljivo u tablici 2 (*Prilog A*), sudionice ovog istraživanja uglavnom su mlađe dobi, te je distribucija dobi pozitivno asimetrična. Osnovna deskriptivna obilježja distribucije rezultata ljestvice seksualnog zadovoljstva pokazuju da su sudionice ovog istraživanja u prosjeku „uglavnom zadovoljne“ vlastitim seksualnim životom u posljednjih godinu dana, što je u skladu s nalazima drugih istraživanja (Štulhofer i Buško, 2008). Naime, prosječno seksualno zadovoljstvo sudionica ovog istraživanja, prikazano ga na ljestvici od jedan do pet, odgovara vrijednosti 4 (uglavnom zadovoljna). Osnovna deskriptivna obilježja distribucije rezultata ljestvice seksualnog samopoimanja ukazuje na u prosjeku pozitivno seksualno samopoimanje sudionica, kao što je dobiveno i u ranijim istraživanjima (Andersen i Cyranowski, 1998; Kočak, 2009, Kimlicka i sur., 1983; Rodríguez-Díaz, Jovet-Toledo, Ortiz-Sánchez, Rodríguez-Santiago i Vargas-Molina, 2015). Ispitivanje normaliteta distribucije rezultata svake varijable korištenjem Kolmogorov – Smirnovljevog neparametrijskog testa, pokazalo je da na uzorku heteroseksualnih žena distribucije rezultata na svim ljestvicama odstupaju statistički značajno od normaliteta, dok se na uzorku neheteroseksualnih žena od normalne distribucije značajno razlikuju distribucije rezultata na ljestvici seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva. Prema zaključcima koje iznosi Petz (2005), ispitivane varijable jesu prihvatljive za primjenu parametrijskih statističkih postupaka, s

obzirom da su njihove distribucije simetrične, imaju razmjerno pravilan, mezokurtičan oblik, te su uzorci dovoljno veliki i slične veličine.

Prvi problem ovog istraživanja bio je ispitati povezanost seksualnog samopoimanja, rodnih uloga i seksualnog zadovoljstva žena. Rezultati su prikazani u tablici 3.

Tablica 3

Matrica interkorelacija seksualnog samopoimanja, maskulnosti, femininosti i seksualnog zadovoljstva, za heteroseksualne žene ($n=695$, iznad glavne dijagonale) i neheteroseksualne žene ($n=404$, ispod glavne dijagonale)

	Seksualno samopoimanje	Maskulnost	Femininost	Seksualno zadovoljstvo
Seksualno samopoimanje	1	.378***	.365***	.523***
Maskulnost	.342***	1	.125**	.228***
Femininost	.266***	.129**	1	.213***
Seksualno zadovoljstvo	.501***	.140***	.184***	1

Napomena: * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Kao što je vidljivo iz tablice 3, potvrđena je prva hipoteza o povezanosti između ispitivanih varijabli. Potvrđena je značajna pozitivna povezanost seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva za oba poduzorka. Neovisno o seksualnoj orijentaciji, žene pozitivnijeg seksualnog samopoimanja izvještavaju o većem seksualnom zadovoljstvu. Dobivena je i očekivana, mala do srednja, ali značajna pozitivna povezanost maskulnosti, odnosno femininosti i varijable seksualnog samopoimanja. S porastom maskulnosti, odnosno femininosti, žene su i pozitivnijeg seksualnog samopoimanja. Također, postoji mala, ali značajna pozitivna povezanost maskulnosti, odnosno femininosti i varijable seksualnog zadovoljstva, za oba poduzorka. Pritom su korelacije maskulnosti i femininosti sa seksualnim zadovoljstvom podjednake.

Drugi problem istraživanja bio je ispitati medijacijski učinak seksualnog samopoimanja na povezanost rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, uz kontrolu sociodemografskih varijabli (dob, veličina mjesta odrastanja, socioekonomski status, stupanj obrazovanja, važnost vjere u životu). Rezultati provedene hijerarhijske regresijske analize prikazani su u tablici 4.

Tablica 4

Prikaz rezultata hijerarhijske regresijske analize u predikciji seksualnog zadovoljstva heteroseksualnih (n=695) i neheteroseksualnih žena (n=404), na temelju sociodemografskih varijabli, rodne uloge i seksualne self-scheme

Korak		Heteroseksualne žene		Neheteroseksualne žene	
		β	t	β	t
1	Dob	-0.066	-1.470	-0.174	-3.067**
	Veličina mjesta odrastanja	-0.026	-0.643	0.110	2.200*
	Socioekonomski status	0.120	3.073**	0.063	1.248
	Stupanj obrazovanja	-0.019	-0.418	0.067	1.172
	Važnost vjere u životu	0.036	0.918	-0.040	-0.817
		$R=.142$; $R^2_{kor}=.013$ $F(5,689)=2.829^*$		$R=.196$; $R^2_{kor}=.026$ $F(5,398)=3.170^{**}$	
2	Dob	-0.045	-1.046	-0.182	-3.285**
	Veličina mjesta odrastanja	-0.040	-1.051	0.118	2.419*
	Socioekonomski status	0.098	2.597*	0.047	0.933
	Stupanj obrazovanja	-0.045	-1.046	0.065	1.155
	Važnost vjere u životu	-0.011	-0.284	-0.070	-1.434
	Maskulinnost	0.200	5.342***	0.114	2.314*
	Femininnost	0.186	5.004***	0.186	3.795***
		$R=.317$; $R^2_{kor}=.091$ $\Delta R^2=.080$ $F(2,687) \Delta R^2 = 30.665^{***}$		$R=.300$; $R^2_{kor}=.074$ $\Delta R^2=.052$ $F(2,396)=11.260^{***}$	
3	Dob	-0.084	-2.170*	-0.186	-3.821**
	Veličina mjesta odrastanja	-0.060	-1.763	0.056	1.285
	Socioekonomski status	0.069	2.069*	0.089	2.015*
	Stupanj obrazovanja	-0.021	-0.542	0.081	1.650
	Važnost vjere u životu	0.030	0.903	-0.057	-1.337
	Maskulinnost	0.029	0.815	-0.052	-1.123
	Femininnost	0.010	0.286	0.071	1.610
	Seksualno samopoimanje	0.512	13.688***	0.502	10.704***
		$R=.542$; $R^2_{kor}=.285$ $\Delta R^2=.193$ $F(1,686)R^2=187.35^{***}$		$R=.543$; $R^2_{kor}=.280$ $\Delta R^2=.205$ $F(1,395)=114.583^{***}$	

Napomena: β – standardizirani regresijski koeficijent; t – vrijednost t-omjera značajnosti beta koeficijenta; R – koeficijent multiple korelacije; R^2_{kor} – korigirani koeficijent multiple determinacije, postotka objašnjene varijance kriterija; ΔR^2 – promjena u proporciji objašnjene varijance kriterija nakon uvođenja varijable u pojedinom koraku; F – vrijednost F-omjera, testa za značajnost promjene; * $p<.05$; ** $p<.01$; *** $p<.001$;

Rezultati pokazuju da se sociodemografskim varijablama objašnjava sličan i mali postotak ukupno objašnjene varijance seksualnog zadovoljstva. U skupini heteroseksualnih žena, značajnim prediktorom se pokazuje socioekonomski status tako da veći socioekonomski status predviđa veće seksualno zadovoljstvo. U skupini neheteroseksualnih žena, značajni prediktori su dob i veličina mjesta odrastanja, pri čemu mlađa dob i veće mjesto odrastanja predviđaju veće seksualno zadovoljstvo.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali su da se, uz kontrolu sociodemografskih varijabli, dobiva potpuni medijacijski učinak seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti prediktorskih varijabli rodni uloga i kriterijske varijable seksualnog zadovoljstva, kod oba poduzorka. Relativan doprinos maskuliniteta i feminiteta u objašnjenju seksualnog zadovoljstva prvotno se pokazao značajnim. No, uvođenjem seksualnog samopoimanja, gubi se značajni doprinos maskuliniteta i feminiteta u objašnjavanju seksualnog zadovoljstva. Seksualno samopoimanje postaje najbolji prediktor seksualnog zadovoljstva u oba poduzorka. Uvođenjem seksualnog samopoimanja promijenila se i značajnost doprinosa pojedinih sociodemografskih varijabli: veličina mjesta odrastanja neheteroseksualne skupine u trećem bloku prestaje biti značajan prediktor seksualnog zadovoljstva, a doprinos socioekonomskog statusa pokazuje se značajnim. Kod heteroseksualne skupine nakon uvođenja seksualnog samopoimanja uz socioekonomski status, i dob postaje značajan prediktor. U konačnici, uz seksualno samopoimanje značajni su prediktori za obje skupine dob i socioekonomski status. Neovisno o seksualnoj orijentaciji, seksualno zadovoljstvo žena veće je s porastom socioekonomskog statusa, dok s porastom dobi ono opada.

Rasprava

Ovo istraživanje nastojalo je detaljnije ispitati odnos seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, te ispitati koja je uloga seksualnog samopoimanja u objašnjenju odnosa rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, na skupini heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena.

Potvrđena je pretpostavljena povezanost seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva, što je u skladu s dosadašnjim istraživanjima (npr. Kočak, 2009; Mueller, 2013). Žene s pozitivnijom konceptualizacijom vlastite seksualnosti, neovisno o svojoj seksualnoj orijentaciji, izvještavaju o višoj razini seksualnog zadovoljstva od žena s manje pozitivnom konceptualizacijom vlastite seksualnosti. To je u skladu i s teorijskim uporištem, koje navodi da samopoimanje pojedinca organizira i oblikuje njegova iskustva i način interakcije sa svijetom (Markus, 1977). Naime, pojedinci koji sebe kao seksualno biće vide pouzdanijima, sposobnijim i manje sramežljivim, u većoj mjeri mogu imati zadovoljavajuća seksualna iskustva, odnosno pozitivnije reflektiraju seksualna iskustva. Manifestacija pozitivnog seksualnog samopoimanja kod žena očituje se u pozitivnom pogledu na sebe kao seksualno biće, koji potom utječe na procesiranje seksualno relevantnih socijalnih informacija, tako da inhibira anksioznost i time otvara prostor želji za ulaženjem u seksualni odnos i pobuđenosti tijekom seksualnih aktivnosti. Sukladno tome, negativno samopoimanje žena, koje se očituje se u vidu posramljenosti, krivnje, i negativnog pogleda na sebe kao seksualnog bića, manifestiralo se u smanjenom seksualnom zadovoljstvu žena. Također, u skladu s prirodom samopoimanja, vrijedi i obrnut proces. Osim što seksualno samopoimanje može utjecati na seksualno zadovoljstvo, akumulacija seksualnog zadovoljstva uslijed pozitivnih ili negativnih seksualnih iskustava može utjecati na razvoj pozitivnog ili negativnog seksualnog samopoimanja. Nalaz o smanjenju pozitivnog seksualnog samopoimanja kod žena s poviješću seksualnog zlostavljanja (Meston i sur., 2006) primjer je takvog utjecaja.

U usporedbi sudionica različite seksualne orijentacije dobivene su male, ali značajne razlike. Tako postoji razlika male veličine učinka u seksualnom samopoimanju heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena ($M_1=62.25$; $M_2=65.27$; $d=0.17$). Značajno pozitivnije seksualno samopoimanje neheteroseksualnih žena u odnosu na heteroseksualne žene upućuje na nešto pozitivniji pogled na sebe kao seksualno biće, ali i na manju posramljenost i krivnju neheteroseksualnih žena u odnosu na heteroseksualne, moguće zbog većeg iskustva izvan tradicionalnih okvira seksualnosti. Također, moguće je prihvatiti i pretpostavku o "strukтури erotske intimnosti", koju iznose Štulhofer i suradnici (2003; str. 652.), prema kojoj je odnos povjerenja i bliskosti, u vidu iskazivanja emocija i podrške i prihvaćanja tijela partnerice onakvim

kakvo jest, lakše uspostaviti između dviju ženskih osoba, nego između žene i muškarca. S druge strane, postoji i postoji razlika male veličine učinka u seksualnom zadovoljstvu heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena ($M_1=77.68$; $M_2=75.10$; $d=0.17$). Manje seksualno zadovoljstvo neheteroseksualnih sudionica u odnosu na heteroseksualne u skladu je s ranije dobivenim nalazima (Peplau, Fingerhut, Beals, Harvey, 2004), za što se objašnjenje može potražiti u negativnom utjecaju restriktivnih normi za seksualne manjine.

Potvrđene su i pretpostavke o povezanosti seksualnog samopoimanja i rodni uloga. Kao što je prema diferenciranom androginom modelu bilo pretpostavljeno, i maskulnost i femininost su se kod žena pokazali povezanima s pozitivnim seksualnim samopoimanjem. Izgleda da je pozitivno seksualno samopoimanje, u terminima rodni uloga, oslobođeno tradicionalnih normi i stroge podjele instrumentalnih i ekspresivnih osobina između rodova. Naime, i ovo istraživanje potvrđuje postojeće nalaze, koji govore da socijalizacija tradicionalnim rodni ulogama, strogoj podjeli dispozicija maskulnosti i femininosti između rodova, za žensku seksualnost može biti problematična, jer normativno kod žena "kažnjava" izraženu instrumentalnost: visoku asertivnost, otvorenost, samopouzdanje, koje su prediktivne za razvoj pozitivnog seksualnog samopoimanja; te upućuje na smanjenu instrumentalnost, odnosno submisivnost, sramežljivost i smanjeno samopouzdanje, što je prediktivno za razvoj negativnog seksualnog samopoimanja. Iako se zbog specifičnog uzorka ovog istraživanja, uronjenog u kontekst retradicionizacije rodni uloga (Brajdić-Vuković i sur., 2007), mogla očekivati i manja prediktivnost maskulnosti za pozitivno seksualno samopoimanje, pozitivno asimetrična distribucija dobi, a negativno asimetrična distribucija stupnja obrazovanja sudionica smanjili su tu vjerojatnost, s obzirom da su mlađe dobne kohorte permissivnije u stavovima prema ženama, te da obrazovanje može pozitivno djelovati na seksualnu permissivnost (Kraaykamp, 2002). Važan prediktor netradicionalnog shvaćanja ženske rodne uloge upravo je, naime, stupanj obrazovanja (Smith i Fisher, 1982).

Nadalje je u skladu s pretpostavkama utvrđeno da s porastom maskulnosti i femininosti žene izvještavaju o većoj razini seksualnog zadovoljstva neovisno o svojoj seksualnoj orijentaciji. Također, povezanosti maskulnosti i femininosti sa seksualnim

zadovoljstvom su podjednake, što je u suprotnosti s većinom dosadašnjih istraživanja (Kimlicka i sur. 1983; Obstfeld i sur. 1985).

Ovo istraživanje nastojalo je razjasniti postojeće nekonzistentne nalaze, te je pokazalo da rodne uloge u značajnoj mjeri predviđaju seksualno zadovoljstvo žena, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju. Međutim, odgovoreno je i na dosad neistraženo pitanje, na koji se način ostvaruje povezanost tih dispozicijskih varijabli i važnog indikatora seksualnog funkcioniranja. Pokazalo se da seksualno samopoimanje djeluje kao potpuni, dominantan medijator u objašnjenju povezanosti rodni uloga i seksualnog zadovoljstva. Drugim riječima, povezanost rodni uloga i seksualnog zadovoljstva ostvaruje se posredovanjem seksualnog samopoimanja. S obzirom da je seksualno samopoimanje snažan prediktor seksualnog zadovoljstva, visoko izražene maskulinitet i femininitet pridonose seksualnom zadovoljstvu, zato, i isključivo zato, što utječu na razvoj pozitivnog seksualnog samopoimanja. Drugim riječima, kada bismo sudionice statistički izjednačili po razini seksualnog samopoimanja, parcijalna korelacija između rodni uloga i seksualnog zadovoljstva bila bi vrlo niska/ nulta. Prepoznavanje medijatorske uloge je u teorijskom smislu vrijedno jer pomaže razjašnjavanju mehanizama individualnih razlika među pojedincima u određenoj kriterijskoj varijabli (Shrout i Bolger, 2002). Seksualno samopoimanje je, stoga, "generativni mehanizam", kroz koji se unutrašnji psihološki mehanizmi, dispozicije maskuliniteta i femininiteta, manifestiraju i ostvaruju svoj utjecaj na seksualnog zadovoljstvo (James i Brett, 1984).

Također, ovaj rad utvrdio je i da se dobiveni odnos seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, ne razlikuje između žena različite seksualne orijentacije, što dosada nije istraživano, a ima svoju utemeljenu važnost. Naime, kako napominju Štulhofer i suradnici (2003), specifičnosti praksa i navika neheteroseksualne populacija sustavno se zanemaruju. Uzorak sudionica ovog istraživanja je velik ($N=1099$), što daje posebnu snagu provedenim statističkim postupcima. Također, prednost je istraživanja što je uključilo velik broj sudionica neheteroseksualne orijentacije ($n=404$), zbog čega je bilo u mogućnosti pouzdano ispitati razlike u ispitivanim varijablama. Rezultati i zaključci dobiveni u ovom istraživanju pružaju korisne smjernice za buduća istraživanja.

Metodološki nedostaci i smjernice za buduća istraživanja

Potrebno je osvrnuti se na nedostatke ovog istraživanja. Ponajprije, ograničenja proizlaze iz samog uzorka. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku, odnosno na sudionicama do kojih smo u trenutku prikupljanja podataka došli. Sudionice su mlađe dobi i iznadprosječno obrazovane. S obzirom da je poveznica do istraživanja najvećim dijelom slana putem *Facebooka*, koji u većoj mjeri koriste mlađe generacije (McAndrew i Jeong, 2012), mlađa dob sudionica je razumljiva. Osim više razine obrazovanja i mlađe dobi, koji su prediktori seksualnog zadovoljstva žena (Haavio-Mannila i Kontula, 1997), pristranosti uzorka mogla je pridonijeti i motiviranost sudionica. Naime, moguće je da su žene koje imaju pozitivnije seksualno samopoimanje, odnosno veće seksualno zadovoljstvo, u većoj mjeri bile motivirane sudjelovati u istraživanju o seksualnosti. Također, zbog prirode varijabli ispitivanih u ovom istraživanju, žene koje u posljednjih godinu dana nisu bile seksualno aktivne nisu uvrštene u obradu podataka. Sve to čini uzorak pristranim, što može rezultirati smanjenjem korelacija između ispitivanih varijabli u odnosu na populaciju, ali i čini mogućnost generalizacije podataka na opću populaciju žena od 18 do 45 godina ograničenom. S obzirom da su podaci o ponašanjima prikupljeni na temelju samoizvještaja, treba imati na umu osjetljivost i intimnost teme istraživanja. Naime, iako se u uputi naglasilo da je povjerljivost podataka potpuno osigurana, postoji mogućnost da su sudionice na neke čestice davale socijalno - poželjne odgovore. Napokon, prikupljanje podataka je provedeno *online* putem, zbog čega nije moguć uvid u okolnosti u kojima su sudionice ispunjavale upitnik. Moguće je da nisu imale potrebnu privatnost, što je također moglo utjecati na davanje socijalno - poželjnih odgovora.

Važno ograničenje ovog istraživanja tiče se valjanosti instrumenta za procjenu rodni uloga. Naime, Jugović (2010) upozorava na potrebu za konstrukcijom novih mjernih instrumenata za procjenu rodni uloga, s obzirom na promjene rodni uloga u posljednjih tridesetak godina. Zbog moguće zastarjelosti instrumenta, iznesene zaključke i smjernice je potrebno problematizirati i ispitati u daljnjim istraživanjima korištenjem novih instrumenata.

Također, buduća istraživanja trebalo bi provesti na i heterogenijim i u tom smislu i reprezentativnijim uzorcima. S obzirom na važnost koju seksualno samopoimanje ima u predikciji seksualnog zadovoljstva, potrebno je dati osobitu pozornost zasada relativno slabo ispitivanom konstrukt. Buduća bi istraživanja trebala ispitati i niz čimbenika vezanih uz partnera, koji su značajni prediktori seksualnog zadovoljstva žena, npr. zadovoljstvo kvalitetom veze (Byers i sur, 1998.), intimnost s partnerom (Young i Luquis, 1998), kako bi se provjerilo utječu li oni na povezanost seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva, što ovo istraživanje nije ispitivalo. Općenito, istraživanja koja ispituju razvoj seksualnog samopoimanja su malobrojna i upućuju na usku povezanost s procesima formiranja privrženosti, razvoja ličnosti, i socijalizacije (npr. Bédard, Brassard, Delisle i Péloquin, 2013; Andersen i Cyranowski, 1998). S obzirom na još nedovoljno istražene socijalizacijske procese koji, uz razvoj stila privrženosti i ličnosti, u ranim fazama formiraju seksualno samopoimanje, ocrtavanje međusobnih odnosa varijabli ovog istraživanja može biti korisno za razumijevanje procesa razvoja seksualnog samopoimanja. Ovim se istraživanjem utvrđivanjem medijacijskog učinka nastojalo pridonijeti razumijevanju mehanizama determiniranja individualnih razlika žena u seksualnom zadovoljstvu ovisno o njihovoj rodnoj ulozi i seksualnom samopoimanju. Posljedično, nastojalo se pružiti uvid u proces kojim se ostvaruje međusoban odnos ovih dispozicijskih varijabli i varijabli seksualnog ponašanja. Tako je utvrđeni potpuni medijacijski učinak pokazao da je seksualno samopoimanje generativni mehanizam kroz koji se dispozicije maskuliniteta i feminiteta manifestiraju i ostvaruju svoj utjecaj na seksualnog zadovoljstvo (James i Brett, 1984). S obzirom na korelacijsku prirodu statističke analize ne mogu se definitivno utvrditi uzročno - posljedični odnosi ispitivanih varijabli (Shrout i Bolger, 2002). Bollen (1989, prema Shrout i Bolger, 2002) navodi uvjete u kojima je to iznimno moguće: potrebno je da varijable zadovoljavaju uvjete asocijacije (postojanje odnosa prediktora i kriterija), smjera (odnos ide iz prediktora prema kriteriju, a ne obratno) i izolacije (odnos prediktora i kriterija ne može se pripisati djelovanju drugih varijabli ili procesa). S obzirom da dosadašnja istraživanja upućuju da je proces formiranja seksualnog samopoimanja smješten u rane faze odrastanja, usporedno s procesima formiranja privrženosti, razvoja ličnosti i socijalizacije, moguća je isprepletenost s

procesom formiranja rodni uloga, zbog čega ne možemo zaključivati o uzročno-posljedičnim odnosima ispitivanih varijabli.

U svjetlu međusobnog odnosa seksualnog samopoimanja i rodni uloga, ovim istraživanjem utvrđen medijacijski učinak pokazuje da ličnost oslobođena rodne tipiziranosti, posredstvom pozitivnog seksualnog samopoimanja, vodi do većeg seksualnog zadovoljstva. U daljnjim je istraživanjima potrebno istražiti i druge varijable, izuzev rodni uloga, koje su povezane s pozitivnim i negativnim seksualnim samopoimanjem, a mogu ukazivati na procese u osnovi formiranja pozitivnog i negativnog konceptualiziranja sebe kao seksualno biće. Navedeno može pružiti korisne smjernice za prevenciju u sprečavanju razvoja negativnog seksualnog samopoimanja. U konačnici, time se preventivno djeluje na sprečavanje razvoja seksualnih disfunkcija, vrlo raširenih u ženskoj populaciji (Štulhofer i sur., 2003).

Zaključak

Ovo istraživanje je nastojalo ispitati povezanost seksualnog samopoimanja, rodni uloga i seksualnog zadovoljstva heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena. Potvrđena je prva hipoteza i u skladu s njom povezanosti između ispitivanih varijabli. Utvrđena je povezanost između seksualnog samopoimanja i seksualnog zadovoljstva žena. Žene s pozitivnijom konceptualizacijom vlastite seksualnosti, neovisno o svojoj seksualnoj orijentaciji, izvještavaju o višoj razini seksualnog zadovoljstva. Utvrđena je i povezanost rodni uloga i seksualnog samopoimanja za oba poduzorka. S porastom maskulinnosti i femininnosti žene imaju i pozitivnije seksualno samopoimanje. Pokazalo se i da s porastom maskulinnosti, odnosno femininnosti, žene izvještavaju o većoj razini seksualnog zadovoljstva, neovisno o svojoj seksualnoj orijentaciji.

Provedenom hijerarhijskom regresijskom analizom potvrđena je druga hipoteza, te je utvrđen potpuni medijacijski učinak seksualnog samopoimanja u objašnjenju povezanosti rodni uloga i seksualnog zadovoljstva, uz kontrolu sociodemografskih varijabli, za oba poduzorka žena. S obzirom da je seksualno samopoimanje snažan prediktor seksualnog zadovoljstva, dispozicije maskulinnosti i femininnosti manifestiraju se i ostvaruju svoj utjecaj na porast seksualnog zadovoljstva kroz svoju povezanost sa seksualnim samopoimanjem. Neovisno o seksualnoj orijentaciji, visoka maskulinnost i femininnost su povezane s višom razinom seksualnog zadovoljstva, jer su povezane s pozitivnim seksualnim samopoimanjem, koje je u konačnici prediktor seksualnog zadovoljstva. Osim seksualnog samopoimanja, značajnim prediktorima seksualnog zadovoljstva za oba poduzorka žena pokazali su se dob i socioekonomski status. Seksualno zadovoljstvo žena veće je s porastom socioekonomskog statusa, dok s porastom dobi ono opada.

Literatura

- Aarestad, S. L. (2000). *In romantic and sexual relationships: a study of dating couples*. Neobjavljeni doktorski rad. Columbus, Ohio: The Ohio State University.
- Abdolsalehi-Najafi, E., i Beckman, L. J. (2013). Sex guilt and life satisfaction in Iranian-American women. *Archives of sexual behavior*, 42(6), 1063-1071.
- Ackerman, M. D. (1995) Introduction to the special section on contemporary issues in human sexuality: Research and Practice. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63 (6), 859-861.
- Andersen, B. L., i Cyranowski, J. M. (1994). Women's sexual self-schema. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1079 –1100.
- Andersen, B. L., Cyranowski, J. M., i Espindle D. (1999). Men's sexual self-schema. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(4), 645-61.
- Andersen, B. L., Woods, X. A., i Copeland, L. J. (1997). Sexual self-schema and sexual morbidity among gynecologic cancer survivors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(2), 221.
- Aronson, E., Wilson, T. D., i Akert, R. M. (2005) *Socijalna psihologija*. Mate, Zagreb
- Bédard, M., Brassard, A., Delisle, G., i Pélouquin, K. (2013) Integrating the Attachment, Caregiving, and Sexual Systems Into the Understanding of Sexual Satisfaction. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 45(3), 185–195
- Bem, S. L. (1975). Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(4), 634-643.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 155–162.
- Berger, E. (2003) *Using Regression Analysis in Evaluation*. U Wholey, J., Hatry, H. i Newcomer, K. (Ur.). Handbook of Practical Program Evaluation. New York: Jossey Bass.
- Bezinović, P., Bunjac, N., i Repe, M. (1994) Spolne razlike u seksualnoj self-shemi u studentskom uzorku. *Godišnjak Odsjeka za psihologiju*, 3, 1-10.
- Brajdić-Vuković, M., Birkelund, G. E., i Štulhofer, A. (2007). Between Tradition and Modernization: Attitudes Toward Women's Employment and Gender Roles in Croatia. *International Journal of Sociology*, 37(3), 32-53.
- Brooks, G. R. (1995). *The centerfold syndrome: How men can overcome objectification and achieve intimacy with women*. Jossey-Bass.

- Byers, E. S., Demmons, S., i Lawrance, K. A. (1998). Sexual satisfaction within dating relationships: A test of the interpersonal exchange model of sexual satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(2), 257-267.
- Carpenter, L.M., Nathanson C. A., i Kim Y.J. (2009) Physical women, emotional men: gender and sexual satisfaction in midlife. *Archives of Sexual Behavior*, 38(1), 87-107.
- Cyranowski, J. M., L. Aarestad, S. L., i Andersen, B. L. (1999). "The role of sexual self-schema in a diathesis—stress model of sexual dysfunction. " *Applied and Preventive Psychology* 8(3), 217-228.
- Cyranowski, J. M., i Andersen, B. L. (1998). Schemas, sexuality, and romantic attachment. *Journal of personality and social psychology*, 74(5), 1364.
- Davidov, B. J. (2006). *Exploring the role of sexual self-schemas in the sexual adjustment of spinal cord injured women*. Neobjavljeni doktorski rad. University of Miami
- Deaux, K., i LaFrance, M. (1998). *Gender. The Handbook of Social Psychology*, 2, 3-40.
- Fiske, S. T., i Taylor, S. E. (2013). *Social cognition: From brains to culture*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
- Fracher, J. C., i Kimmel, M. S. (1987) Hard issues and soft spots: Counseling men about sexuality. U Scher, M., Stevens, M., Good, G., i Eichenfield, G. A. (ur.): *Handbook of Counseling & Psychotherapy with Men*. 232-249. London: Sage Publications.
- Ganz, P. A., Desmond, K. A., Belin, T. R., Meyerowitz, B. E., i Rowland, J. H. (1999). Predictors of sexual health in women after a breast cancer diagnosis. *Journal of Clinical Oncology*, 17(8), 2371-2371.
- Goldberg, L. R. (1993) The structure of personality traits. *American Psychologist*, 48, 26-34.
- Haavio-Mannila, E., i Kontula, O. (1997). Correlates of increased sexual satisfaction. *Archives of sexual behavior*, 26(4), 399-419.
- Helmreich, R. L., i Spence, J. T. (1979). Implicit theories of masculinity and femininity: dualistic or bipolar? *Psychology of woman quarterly*, 3(3), 259-269.
- Hermann, K. S., i Betz, N. E. (2004). Path models of the relationships of instrumentality and expressiveness to social self-efficacy, shyness, and depressive symptoms. *Sex Roles*, 51(1-2), 55-66.
- Hoffman, R. M. (2001). The Measurement of masculinity and femininity: Historical

perspective and implications for counseling. *Journal of counseling & development*, 79, 473-485.

- Hogg, M. A., i Turner, J. C. (1987). Intergroup behaviour, self-stereotyping and the salience of social categories. *British Journal of Social Psychology*, 26(4), 325-340.
- Hundhammer, T., i Mussweiler, T. (2012). How sex puts you in gendered shoes: sexuality-priming leads to gender-based self-perception and behavior. *Journal of personality and social psychology*, 103(1), 176.
- Hyde, J. S., Delamater, J. D., i Byers, E. S. (2013). *Understanding Human Sexuality (5th Canadian Edition)*. Toronto: McGraw Hill Ltd.
- James, L. R., i Brett, J. M. (1984). Mediators, moderators, and tests for mediation. *Journal of Applied Psychology*, 69(2), 307.
- Jugović, I. (2010). Što se mjeri pod pojmom rodnih uloga? Pregled i evaluacija skala rodnih uloga i stavova o rodnim ulogama. *Suvremena psihologija*, 13 (1), 113-135.
- Jugović, I. (2004). *Zadovoljstvo rodnim ulogama*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Katalenić, G. (2008). *Povezanost instrumentalnosti, ekspresivnosti i socijalne samoeфикаsnosti s depresivnim simptomima*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kimlicka, T., Cross, H., i Tarnai, J. (1983). A Comparison of Androgynous, Feminine, Masculine, and Undifferentiated Women on Self-Esteem, Body Satisfaction, and Sexual Satisfaction. *Psychology of Women Quarterly*, 7, 291-294.
- Kirkpatrick, C. S. (1980). Sex roles and sexual satisfaction in women. *Psychology of Women Quarterly*, 4(4), 444-459.
- Koçak, G. (2009). *Sexual self-schemas: an exploration of their impact on frequency of masturbation and sexual activity, sexual satisfaction, and marital adjustment*. Neobjavljeni doktorski rad. Ankara: Middle East Technical University.
https://scholar.google.hr/scholar?hl=en&q=davidov+2006+sexual+self+schema+sexual+satisfaction&btnG=&as_sdt=1%2C5&as_sdtpr=
- Leary, M. R., i Snell Jr, W. E. (1988). The relationship of instrumentality and expressiveness to sexual behavior in males and females. *Sex Roles*, 18(9-10), 509-522.
- Marchese, S. (1992). *The relationship between gender roles and sexual satisfaction in heterosexual relationships*. Unpublished Master's Thesis, McGill University.

- Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of personality and social psychology*, 35(2), 63.
- Marsh, H. W. (1987). *Masculinity, femininity and androgyny: Their relations with multiple dimensions of self-concept*. *Multivariate Behavioral Research*, 22(1), 91-118.
- Marušić, I. (1994). *Povezanost rodni uloga i osobina ličnosti kibernetičkog modela*. Neobjavljeni magistarski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.
- McAndrew, F. T., i Jeong, H. S. (2012). Who does what on Facebook? Age, sex, and relationship status as predictors of Facebook use. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2359-2365.
- Meston, C. M., Hellini, A. H., i Heiman, J. R. (2006). Women's history of sexual abuse, their sexuality, and sexual self-schemas. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(2), 229-236.
- Mueller, K. (2013). Sexual Self-Schemas and Sexual Satisfaction in Romantic Relationships. <https://uwspace.uwaterloo.ca/handle/10012/7989>
- Obstfeld, L. S., Lupfer, M. B., i Lupfer, S. L. (1985). Exploring the relationship between gender identity and sexual functioning. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 11(4), 248-258
- Peplau, L. A., Fingerhut, A., Beals, K. P., i Harvey, J. H. (2004). *The handbook of sexuality in close relationships* (str. 349-369). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Petz, B. (2005) *Osnove statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Pornchaikate, A. (2003). *Sexual self-schema and sexual behaviors among young adult Thai women*. Neobjavljeni doktorski rad. Madison, Wisconsin, University of Wisconsin-Madison.
- Reissing, E. D., Binik, Y. M., Khalif, S., Cohen, D., i Amsel, R. (2003). Etiological correlates of vaginismus: Sexual and physical abuse, sexual knowledge, sexual self-schema, and relationship adjustment. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 29(1), 47-59.
- Rodríguez-Díaz, C. E., Jovet-Toledo, G. G., Ortiz-Sánchez, E. J., Rodríguez-Santiago, E. I., i Vargas-Molina, R. L. (2015). Sexual health and socioeconomic-related factors among HIV-positive men who have sex with men in Puerto Rico. *Archives of Sexual Behavior*, 44(7), 1949-1958.
- Rosenzweig, J. M., i Dailey, J. M. (1989). Dyadic adjustment/sexual satisfaction in

- women and men as a function of psychological sex role self-perception. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 15, 42-56.
- Rutter, V., i Schwartz, P. (2000). *Gender, marriage, and diverse possibilities for cross-sex and same-sex pairs*. Handbook of family diversity, 59-81.
- Sanchez, J. M. (2004). *The relationship between sex role orientation, socialization and to desire financial independence and sexual self-schema for women*. Neobjavljeni doktorski rad. Alliant International University, Los Angeles, California.
- Sanchez, D. T., Crocker, J., i Boike, K. R. (2005). Doing gender in the bedroom: Investing in gender norms and the sexual experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(10), 1445-1455.
- Sharpe, J. M. (2014). Gender Role, Gender Role Conflict, and Psychological Well-Being in Men. *Journal of Counseling Psychology*, 6; 38(3), 323-330.
- Shrout, P. E., i Bolger, N. (2002). Mediation in Experimental and Nonexperimental Studies: New Procedures and Recommendations. *Psychological Methods*, 7(4), 422-445.
- Simon, W., i Gagnon, J. H. (1984). Sexual scripts. *Society*, 22(1), 53-60.
- Smith, M. D., i Fisher, L. J. (1982). Sex-role attitudes and social class: A reanalysis and clarification. *Journal of Comparative Family Studies*, 77-88.
- Spence, J. T., Deaux, K., i Helmreich, R. L. (1985). Sex roles in contemporary American society. *Handbook of social psychology*, 2, 149-178.
- Šojat, A. (2007). *Traženje uzbuđenja i rodna uloga*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu
- Štulhofer, A., i Buško, V. (2008). Evaluacija novog instrumenta za procjenu seksualnog zadovoljstva. *Suvremena psihologija*, 11(2), 287-312.
- Štulhofer, A., Gregurović, M., i Štulhofer, D. (2003). Seksualno zdravlje, zadovoljstvo i seksualna orijentacija žena. *Društvena istraživanja*, 12(5 (67)), 635-659.
- Twenge, J. M. (1997). Changes in masculine and feminine traits over time: A meta-analysis. *Sex roles*, 36(5-6), 305-325.
- Yurek, D. L. (1997). *Surgical treatment of breast cancer: Sexual self schema, stress reactions, and sexuality outcomes*. Neobjavljeni doktorski rad, Ohio State University.
- Wiederman, M. W. (2005). The gendered nature of sexual scripts. *The Family Journal*, 13(4), 496-502.

Wiederman, M. W., i Hurst, S. R. (1997). Physical attractiveness, body image, and women's sexual self-schema. *Psychology of Women Quarterly*, 21(4), 567.

Prilog A

Tablica 2

Prikaz deskriptivno- statističkih pokazatelja distribucija primijenjenih varijabli te statistički značajnih razlika u ispitivanim varijablama između poduzoraka, heteroseksualnih i neheteroseksualnih žena

	Heteroseksualne žene (n=695)			Neheteroseksualne žene (n=404)			<i>t</i>	<i>d</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i>		
Sociodemografske varijable								
Dob	26.82	6.377	.182***	25.89	4.831	.130***	2.723**	0.158
Veličina mjesta odrastanja	2.13	0.749		2.22	0.726	.254***		
Socijeekonomski status	3.19	0.669		3.10	0.681	.312***		
Stupanj obrazovanja	3.55	1.300		3.43	1.283	.253***		
Važnost vjere	2.30	1.272	.213***	1.74	1.038	.346***	7.556***	0.459
Seksualno zadovoljstvo	77.68	14.629	.077***	75.10	15.164	.066***	2.787**	0.173
Rodne uloge								
Femininost	100.13	14.739	.078***	98.41	14.778	.067***	1.863	
Maskulinost	95.54	16.425	.053***	97.26	16.353	.041	-1.682	
Seksualno samopoimanje	62.25	17.473	.063***	65.27	17.265	.042	-2.776**	-0.173

Napomena: *M* – Aritmetička sredina rezultata svih sudionica; *SD* – Standardna devijacija; *K-S* – Kolmogorov-Smirnovljevi *Z*; *t* – *t*-test značajnosti razlika, *d* – Cohenov *d* veličine učinka značajnosti razlika; **p* < .05; ***p* < .01; ****p* < .001

Prilog B

Nova skala seksualnog zadovoljstva (Štulhofer i Buško, 2008)

NSSZ

Razmišljajući o svom seksualnom životu u posljednjih godinu dana, ocijenite koliko ste zadovoljni:

- 1 = nimalo zadovoljna
2 = malo zadovoljna
3 = osrednje zadovoljna
4 = uglavnom zadovoljna
5 = potpuno zadovoljna

1.	Intenzitetom vlastitog seksualnog uzbuđenja	1	2	3	4	5
2.	Kvalitetom svojih orgazama	1	2	3	4	5
3.	Svojim prepuštanjem seksualnom užitku	1	2	3	4	5
4.	Svojom usredotočenosti tijekom seksa	1	2	3	4	5
5.	Načinom na koji seksualno reagiram na partnera/-icu ("kemija")	1	2	3	4	5
6.	Funkcioniranjem svoga tijela u seksu	1	2	3	4	5
7.	Svojim emocionalnim otvaranjem u seksu	1	2	3	4	5
8.	Svojim raspoloženjem nakon seksa	1	2	3	4	5
9.	Učestalosti svojih orgazama	1	2	3	4	5
10.	Užitkom koji pružam partneru/-ici	1	2	3	4	5
11.	Omjerom između onoga što pružam i dobivam u seksu	1	2	3	4	5
12.	Partnerovim/-ičinim emocionalnim otvaranjem u seksu	1	2	3	4	5
13.	Partnerovim/-ičinim iniciranjem seksa	1	2	3	4	5
14.	Partnerovim/-ičinim postizanjem orgazma	1	2	3	4	5
15.	Partnerovim/-ičinim predavanjem i prepuštanjem seksu	1	2	3	4	5
16.	Partnerovom/-ičinom brigom za moje seksualne potrebe	1	2	3	4	5
17.	Partnerovom/-ičinom seksualnom kreativnošću	1	2	3	4	5
18.	Partnerovom/-ičinom spremnosti na seks	1	2	3	4	5
19.	Raznolikošću seksualnih aktivnosti	1	2	3	4	5
20.	Učestalosti seksualnih aktivnosti	1	2	3	4	5

Prilog C

Ljestvica za procjenu seksualnog samopoimanja žena (Sexual Self-Schema Scale; Andersen and Cyranowski, 1994)

SSSS

Pred Vama se nalazi niz od 26 pridjeva, koji opisuju pojedinca kao *seksualno biće*. Molimo Vas da ih pažljivo pročitate te da za svaki od tih pridjeva odaberete koliko on opisuje Vas kao *seksualno biće*, tako da zaokružite jedan od brojeva koji imaju sljedeće značenje:

	0	1	2	3	4	5	6
	Uopće me ne opisuje			Niti me opisuje, niti me ne opisuje			U potpunosti me opisuje
1. Nesputana	0	1	2	3	4	5	6
2. Oprezna	0	1	2	3	4	5	6
3. Puna ljubavi	0	1	2	3	4	5	6
4. Otvorenog uma	0	1	2	3	4	5	6
5. Bojažljiva	0	1	2	3	4	5	6
6. Bez kolebanja (izravna)	0	1	2	3	4	5	6
7. Stimulativna	0	1	2	3	4	5	6
8. Iskusna	0	1	2	3	4	5	6
9. Direktna (ne okolišam)	0	1	2	3	4	5	6
10. Slobodoumna (liberalna)	0	1	2	3	4	5	6
11. Pobudljiva (lako se uzбудim)	0	1	2	3	4	5	6
12. Obuzeta sobom	0	1	2	3	4	5	6
13. Nisam komplicirana	0	1	2	3	4	5	6
14. Opuštena	0	1	2	3	4	5	6
15. Racionalna (<i>stojim čvrsto na zemlji</i>)	0	1	2	3	4	5	6
16. Posramljena (obuzima me stid)	0	1	2	3	4	5	6
17. Otvorena	0	1	2	3	4	5	6
18. Romantična	0	1	2	3	4	5	6
19. Suosjećajna	0	1	2	3	4	5	6
20. Konzervativna	0	1	2	3	4	5	6
21. Strastvena	0	1	2	3	4	5	6
22. Neiskusna	0	1	2	3	4	5	6
23. Topla	0	1	2	3	4	5	6
24. Nisam romantična	0	1	2	3	4	5	6
25. Razotkrivajuća	0	1	2	3	4	5	6
26. Osjećajna	0	1	2	3	4	5	6

Prilog D

Bemičin inventar rodnih uloga – forma za žene (Bem's Sex Role Inventory ; Bem, 1975).

BSRI

Ovim istraživanjem nastojimo ispitati neke Vaše osobine. Pred Vama se nalazi popis od 40 takvih osobina. Vaš je zadatak da na skali od 7 stupnjeva procijenite u koliko Vas mjeri svaka od tih osobina opisuje.

1	2	3	4	5	6	7
Uopće me ne opisuje			Niti me opisuje, niti me ne opisuje			U potpunosti me opisuje
1. samopouzdana _____						21. lako donosim odluke _____
2. popustljiva _____						22. samilosna _____
3. branim svoja uvjerenja _____						23. samodostatna _____
4. vesela _____						24. želim ublažiti povrijeđene osjećaje
5. nezavisna _____						25. dominantna _____
6. sramežljiva _____						26. ljubazna _____
7. savjesna _____						27. imam razumijevanja _____
8. sportski tip _____						28. muževna _____
9. srdačna _____						29. topla _____
10. uporna _____						30. spremna zauzeti stav _____
11. podložna laskanju _____						31. nježna _____
12. jaka ličnost _____						32. agresivna _____
13. odana _____						33. blaga _____
14. snažna _____						34. ponašam se kao vođa _____
15. ženstvena _____						35. djetinjasta _____
16. analitična _____						36. individualist _____
17. suosjećajna _____						37. ne rabim grube i proste riječi _____
18. imam sposobnost vođe _____						38. natjecateljskog duha _____
19. osjetljiva na potrebe drugih _____						39. volim djecu _____
20. spremna riskirati _____						40. ambiciozna _____